

DOUĂ ZÂMBETE DE IRVIN D. YALOM
-comentariu literar psihologic-
Two Smiles by Irvin D. Yalom – A Literary Psychological Comment-

Emilia ALBU¹, Alexandra SILVAS²

Abstract

In the story *Two Smiles*, the author describes the extremely difficult case of the patient Marie, a very beautiful woman, suffering from a severe mental depression and subsequently a very painful maxillofacial accident. To solve the case, Dr. Yalom trained Dr. Z., a dentist surgeon, and the hypnosis therapist consultant Mike C. Although Marie, Mike C. and Dr. Yalom were together for one hour at a hypnotherapy session, each of them lived a much different experience that was impossible to predict.

Keywords: smiles, depression, psychotherapy, hypnosis, spiritual communion

1. Introducere

Renumitul psihiatru și psihoterapeut american Irvin D. Yalom este și un foarte talentat scriitor. În povestirile sale prezintă captivant, cu un farmec deosebit, împletit cu autoritatea științifică, unele dintre cazurile adevărate, tratate de el, numele personajelor fiind bineînțeles schimbate, pentru păstrarea anonimatului.

2. Studiu de caz (povestirea „Două zâmbete”)

În povestirea “Două zâmbete”, autorul descrie cazul extrem de dificil al pacientei Marie, o femeie de o extraordinară frumusețe, spaniolă de origine, de statură înaltă, cu forme sculpturale, cu un profil îndrăzneț, fin cizelat, părul negru, lung și bogat, vârsta ei putea fi apreciată ușor la douăzeci și cinci sau treizeci de ani, dar surprinzător în realitate avea de fapt patruzeci. Emigrase din Mexico City în urmă cu optsprezece ani, soțul ei pe care îl cunoscuse când era studentă la universitate în Mexic, fusese chirurg de profesie și murise într-un accident de mașină, într-o seară, în timp ce se grăbea spre spital, unde fusese chemat de urgență.

Marie venise pentru prima dată la Dr. Yalom cu trei ani în urmă, când soțul ei era decedat de patru ani, dare ea rămânea în continuare blocată în sloiul de gheață al suferinței. Totul era împietrit la ea: expresia feței, imaginația, trupul, sexualitatea – întregul suvoi al vitalității. “Vreme îndelungată rămăsese lipsită de viață în terapie”, și în consecință sarcina psihoterapeutului era cu mult mai grea, el trebuind să înlăture inerția Mariei.

În primii patru ani de doliu, suferind de depresie, pe care reușea totuși să o camufleze, se simțea ajunsă la capătul vieții, era îngrozitor de singură, plângea în fiecare seară. În cei șapte ani de la moartea soțului ei, nu avusese absolut nici un fel de relație, nici măcar o conversație personală cu un bărbat.

¹ Prof.univ.dr., Universitatea „Petru Maior” din Târgu-Mureș

² Lector univ.dr., Universitatea „Petru Maior” din Târgu-Mureș

Marie avea o prezență semeață, care descuraja pe cei care ar fi dorit să se apropie, și cei mai mulți oameni erau intimidati și ținuti la distanță de “frumusețea ei patriciană”. Dar Dr. Yalom se simțea puternic atras de ea. Era înduioșat, dorea să o poată consola, își imagina cum ar fi să o cuprindă în brațe și să-i simtă trupul cum se dezgheață în îmbrățișarea lui. El își pusese adeseori întrebarea de unde venea tăria acelei atracții. Marie îi amintea de o mătușă de a lui, o femeie foarte frumoasă, care își pieptăna părul la fel ca ea și care jucase un rol important în fanteziile lui sexuale adolescente. Poate că aceasta era explicația, sau poate Dr. Yalom se simțea pur și simplu flatat de a fi unicul confident și protector al acelei “splendori imperiale”.

De-alungul ultimilor doi ani, pe măsură ce depresia i se atenuase, ea ajunsese totuși la concluzia că unica salvare ar fi să intre într-o nouă relație de dragoste cu cineva, dar era atât de mândră, cu o prezență atât de intimidantă, încât bărbații o considerau inabordabilă. Timp de câteva luni, Dr. Yalom tot încercase să-i insuflă credința, că viața, viața adevărată, un poate fi trăită decât dacă se vede iubită de un bărbat. El a încercat și să-i lărgească orizontul, să o ajute să devină interesată și de alte lucruri, să pună preț și pe relațiile cu alte femei, dar credința ei era adânc înrădăcinată. Până la urmă Dr. Yalom a decis că această redută nu poate fi cucerită și și-a concentrat atenția pentru a o ajuta pe Marie să învețe cum să cunoască alți bărbați și să relaționeze cu ei.

Tot efortul de conlucrare, s-a poticnit brusc, când Marie, care făcea o plimbare cu o gondolă aeriană pe cablu la San Francisco, la coborâre, din cauza balansării gondolei a căzut și s-a accident grav. Marie s-a lovit la cap și a rămas inconștientă timp de aproape o oră. Își fracturase maxilarul, pierzându-și câțiva dinți, a suferit multiple leziuni, plus zgârieturile profunde pe față și pe gât. Apoi, când s-a trezit, cu o durere insuportabilă, s-a simțit disperat de singură. Nu avea nici un prieten apropiat, iar cele două fiice ale ei se aflau în vacanță în Europa. Când asistenta de la urgență i-a cerut numele medicului curant, Marie a îngăimat: “Sunați-l pe dr. Z.” Conform opiniei generale tacite, el era cel mai priceput și mai experimentat specialist din zonă, iar Marie simțea că sunt prea multe în joc, ca să riște să se lase pe mâna unui chirurg necunoscut, cu toate că dr. Z., pe care-l cunoștea mai demult, îi făcuse și avansuri sexuale.

„Dr. Z. și-a ținut în frâu sentimentele pe parcursul primelor intervenții chirurgicale majore (se pare că făcuse o treabă excelentă), dar în perioada postoperatorie renunțase să se mai stăpânească ”. Convingându-se singur că Marie exagerează isteric în privința simptomelor, refuza să-i prescrie anestezice sau sedative adecvate, și o speria mereu, pomenind chipurile, întâmplător, de “complicații periculoase” sau “deformații faciale permanente ” și amenințând-o că o lasă baltă dacă nu încetează să se mai plângă atâta. Dr. Yalom a discutat cu el, și i-a spus că Marie are nevoie de analgezice, dar dr. Z. a devenit “belicos” și i-a reamintit că el știe mult mai multe decât Dr. Yalom despre durerea postoperatorie. Nu cumva, s-a interesat el, Dr. Yalom s-a plictisit să mai trateze pacienții cu vorba și voia să-și schimbe specializarea? În această situație, Dr. Yalom s-a văzut nevoit să-i prescrie Mariei sedative “pe sub mână”.

“Nenumărate și nesfârșite au fost ceasurile în care Dr. Yalom trebuia să o asculte pe Marie văitându-se cât de rău o doare și cum o persecută dr. Z. (despre care era convinsă că s-ar purta mai frumos cu ea dacă i-ar accepta avansurile sexuale, chiar și-așa suferindă,

cu gura și fața chinuite de durere!)”. Pe parcursul tratamentului dentar, Marie trăia clipe umilitoare datorită aluziilor sexuale și a unor gesturi ne la locul lor pe care le făcea dr. Z. , motiv pentru care ea îl detesta .

În accidentul suferit de Marie cu gondola, care s-a dovedit periculos de instabilă, răspunderea revenea municipalității, așa că Marie inițiasse un proces civil împotriva primăriei. Din cauza leziunilor suferite, pierzându-și slujba, Marie s-a aflat într-o situație financiară dificilă. Contând pe o despăgubire substanțială din partea primăriei (în valoare de un milion de dolari), „Marie se temea să-l antagonizeze pe dr. Z. a cărui mărturie expertă în privința gravității accidentului suferit, avea să fie esențială pentru câștigarea procesului”.

În cu totul pe alt plan, în situația Mariei, se afla câinele Elmer, un șorecar greoi, primit în urmă cu nouă ani de Marie și de fostul ei soț Charles. Deși era practic câinele lui Charles și deși Marie avea o adevărată aversiune față de rasa canină, treptat ajunsese să se atașeze mult de Elmer, care de ani de zile dormea cu ea în pat. Câinele Elmer îmbătrânise, devenise năzuos și ros de artrită, iar după moartea lui Charles îi solicitase atât de mult atenția lui Marie, încât se prea poate să-i fi făcut un serviciu – „găsitul a ceva de făcut”, fiind adeseori o adevărată binecuvântare pentru cei ce au pierdut o ființă dragă, reușind să-i distragă într-o primă fază a doliului psihic.

După aproximativ un an de psihoterapie, Marie a scăpat de depresie și își concentrează atenția asupra încercărilor de a-și reface viața. Ea avea convingerea că fericirea nu poate fi atinsă decât prin găsirea unui partener de cuplu. Orice altceva nu reprezenta decât un preludiu; alte tipuri de prietenii, alte genuri de experiențe rămâneau simple modalități de a-și omorî timpul, până ce viața ei va reîncepe alături de un alt bărbat.

„Elmer însă s-a ridicat amenințător, ca o insurmontabilă barieră între Marie și noua ei viață. Ea era hotărâtă să-și găsească un bărbat; dar lui Elmer i se părea, se vede treaba, că nu mai e nevoie și de alt mascul în casa lui! Lătra lugubru la orice persoană străină și sărea să muște, mai ales dacă erau bărbați. A dat într-o incontinență perversă: când era scos la plimbare afară, nu voia să urineze, ci aștepta până ce intra înapoi în casă și se ușura bucuros pe covorul din sufragerie”. Izul urinei de câine pătrunsese în toată casa. Oricât ar fi aerisit Marie, oricât ar fi spălat cu șampon, oricât ar fi dat cu dezodorizante sau parfum, nimic nu reușea să rezolve problema. Ne mai putând să invite pe cineva la ea acasă, treptat își pierduse speranța de a mai avea o viață socială adevărată. Părea o problemă fără ieșire. Fiicele Mariei, prietenii ei, medicul veterinar, „din culise” Dr. Yalom, toată lumea o zorea să-l lase pe Elmer să se ducă în pace. În cele din urmă Marie a fost de acord. A dat semnalul condamnării finale, și într-o dimineață mohorâtă, l-a dus pe Elmer la ultima lui vizită la cabinetul veterinarului.

Dar cu toată această măsură luată și cu psihoterapia aplicată în continuare de Dr. Yalom, exista o anume rigiditate în relația pacient-psihoterapeut și o anume răceală între ei, aspecte pe care Dr. Yalom nu fusese în nici un chip în stare să le schimbe.

De câteva săptămâni, Dr. Yalom încerca să o convingă pe Marie să se lase consultată de un hipnoterapeut. A consimțit în final, cu condiția ca Dr. Yalom să fie prezent pe toată durata ședinței. Hipnoterapeutul era consultantul Mike C., coleg mai tânăr și prieten cu Dr. Yalom. Spre surprinderea doctorului Yalom, ședința de hipnoză a

decurs cât se poate de bine. „Marie era un subiect bun și Mike i-a făcut cu mare dibăcie inducția, arătându-i cum să se transpună într-o stare de transă hipnotică”. Apoi s-a ocupat de durerea ei, folosind o tehnică anestezică: i-a sugerat să-și imagineze că se află în scaunul dentistului, care îi face o injecție cu novocaină, sugestie care a dat roade în conștiința Mariei. Pe urmă Mike i-a sugerat Mariei, că ar trebui să afle mai multe despre durerea ei, în mod ideal, punând întrebări potrivite și discutând în detaliu durerea cu chirurgul stomatolog. El era cel care știa cel mai mult despre ceea ce se petrecea cu fața și gura ei. „Afirmația lui Mike a fost perfect lucidă și făcută exact pe tonul adecvat: o combinație între profesionalism și paternalism. El și Marie s-au privit intens în ochi pentru un moment, după care ea a zâmbit și a dat din cap. El a înțeles că ea recepționase și înregistrase mesajul”. Mike, încântat de reacția Mariei, pe care o știa o mare fumatoare, în cadrul consultației cu aceasta, a pus accentul pe dorința Mariei de a trăi conștientizându-i influența nocivă a țigărilor pentru organism.

Ca să-și susțină ideea, Mike i-a sugerat:

- „Gândește-te la câinele tău, sau dacă nu ai câine, imaginează-ți că ai avea unul pe care îl iubești enorm. Acum, imaginează-ți niște conserve cu mâncare pentru câini pe care e lipită eticheta „otrăvă”. Nu-i așa că nu ți-ai hrăni câinele cu mâncare otrăvită? Din nou, Marie și Mike s-au privit în ochi și din nou Marie a zâmbit și a dat din cap. Deși Mike știa că pacienta lui prinsese ideea, a insistat totuși să pună punctul pe i:
- Și - atunci de ce să nu te porți cu organismul tău așa cum te-ai purta și cu câinele?”

Prin crearea unei comunicări afective cu pacienta sa, Mike a realizat o consultație eficientă, Marie fiind încântată de ședința lor de hipnoterapie.

După aceea, Dr. Yalom a reflectat la ședința de terapie la care participaseră toți trei, și a tras concluziile care se impuneau în mod firesc, pentru fiecare în parte:

Dr. Yalom consideră o ironie faptul că specialistul în hipnoză, mult mai tânăr, obținuse de la el exact ceea ce el însuși își dorise de la Mike C., opinia profesională favorabilă. Doctorului Yalom îi plăcea de Marie ca femeie și ar fi vrut ca cele **două zâmbete** să fi fost provocate de el și nu de Mike C. ;

Consultantul Mike C. a fost convins că cele două zâmbete ale Mariei s-au datorat inspirației lui de a-i recomanda ei o discuție cu dr. Z., renumitul chirurg stomatolog și de a-i sugera mănecarea otrăvită pentru „foarte iubitul” câine al ei;

Marie a zâmbit prima dată fiindcă ea nu îl putea suferi pe dr. Z., care îi făcea avansuri sexuale, deocheate. A doua oară a zâmbit, fiindcă câinele, îmbătrânind, devenise insuportabil în comportament, și ea l-ar fi otrăvit bucuroasă, ceea ce a și făcut medicul veterinar, la care ea a dus ulterior câinele;

3. Concluzii

Ora de consultație a Mariei este o mărturie care certifică limitele puterii omenești de cunoaștere. Deși Marie, Mike și Dr. Yalom au fost împreună timp de o oră, fiecare dintre ei a trăit o experiență mult diferită de a celorlalți doi și imposibil de prevăzut. Acea oră a fost un triptic în funcție de perspectiva, nuanțele și preocupările creatorului său.

Fața Mariei s-a vindecat în trei luni, hipnoza a ajutat-o mult contra durerii iar starea psihică s-a ameliorat foarte mult.

„În final Marie s-a măritat cu un bărbat drăguț și cumsecade, cu câțiva ani buni mai bătrân decât ea. Dar n-a mai fumat niciodată!”

Bibliografie:

Abric, J.C., (2002), Psihologia comunicării, teorii și metode, Ed. Polirom, Iași

Mucchielli, A., (2002), Arta de a influența, Ed. Polirom, Iași

Pânișoară, I.O., (2006), Comunicarea eficientă, Ediția a- III-a, revăzută și adăugită, Ed. Polirom, Iași

Yalom, I.D., (1995), Plânsul lui Nietzsche, Ed. Humanitas, București

Yalom, I., D., (2008), Călăul dragostei și alte povești de psihoterapie, Ed. Trei, București